

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра фізикиметалів

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
та інформатизації

_____ Кухарський В.М.

“ _____ ” _____ 2017р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕЛЕКТРОННА СТРУКТУРА ТА ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ
КОНДЕНСОВАНИХ СИСТЕМ**

Галузь знань **10 Природничі науки**

Спеціальність **104 Фізика та астрономія**

Спеціалізація 1.Фізика 2.Астрономія

3.Фізика конденсованого стану

Факультет **ФІЗИЧНИЙ** форма навчання денна

Курс 2 Магістр

Кредитно-модульна система
організації навчального процесу

Львів – 2017

Електронна структура та фізичні властивості конденсованих систем. Робоча програма навчальної дисципліни для студентів галузь знань **10 Природничі науки**, спеціальність - **104 Фізика та астрономія, спеціалізація : 1.Фізика 2.Астрономія 3.Фізика конденсованого стану** фізичного факультету. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. —8 с.

Розробник:

Щерба І.Д., д-р. фіз.-мат. наук, професор кафедри фізики металів

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фізики металів

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2017 р.

Завідувач кафедри фізики металів

_____ (проф. Мудрий С.І.)

“ ____ ” _____ 2017р

Схвалено методичною комісією

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2017 р.

“ ____ ” _____ 2017 р. Голова _____ (проф. Миколайчук О.Г.)

1. Опис навчальної дисципліни

(Витяг з робочої програми навчальної дисципліни

“Електронна структура та фізичні властивості конденсованих систем ”)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів — 3	Галузь знань <i>10 Природничі науки</i>	Нормативна
Модулів — 1	Спеціальність <i>104 Фізика та астрономія</i>	Рік підготовки: 2-й
Змістових модулів — 2	<i>спеціалізація :</i> <i>1.Фізика 2.Астрономія</i> <i>3.Фізика конденсованого стану</i>	
Загальна кількість годин — 90		<i>Лекції</i> 16 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 2 самостійної роботи студента —		Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр
	<i>Лабораторні</i> 16 год.	
	<i>Самостійна робота</i> 58 год.	
	<i>Вид контролю:</i> залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Спецкурс “Електронна структура та фізичні властивості конденсованих систем” має мету навчити майбутніх спеціалістів володіти сучасними високоенергетичними методами для встановлення реальної природи електронної структури у неорганічних матеріалах в залежності від хімічного вмісту компонент, технології виготовлення і послідуєчих механічної та термічної обробки. Зокрема, встановлення впливу заселеності електронних $d(f)$ - рівнів перехідних елементів на такі властивості, як електропровідність, надпровідність, гістерезисні ефекти у феромагнетиках, які називають чутливими властивостями

Навчити студентів самостійно використовувати новітні методи дослідження електронної структури в матеріалах.

В результаті вивчення даного спецкурсу студент повинен

знати:

Моделі електронної структури перехідних металів. Моделі колективізованих електронів. Моделі обмінної s - d - взаємодії. Феноменологічні теорії магнітних властивостей $3d$ – металів. Інтерпретацію електронної структури nd - перехідних металів. Сучасні методи розрахунку повних та парціальних електронних густин компонент у конденсованих системах.

вміти:

За даними дифракційних методів (електронографія, РСА, структурна нейтронографія)

- визначати електронні конфігурації структурних складових у конденсованих системах.

За даними X- променевих спектрів сполук встановлювати:

- зонну структуру заповненої частини енергетичного спектра сполук
- статистичні ваги d - електронів цирконію, ніобію та молібдену
- ефективний заряд перехідних елементів у сполуках
- електронні конфігурації компонент.

За даними температурної залежності опору, теплопровідності та ϵ_r інтерпретувати:

- аномальні зміни валентності рідкісноземельних іонів у складних сполуках
- встановлювати за даними дифрактометричних методів тип кристалічної структури складних інтерметалічних сполук
- орієнтувати монокристали для одержання високоенергетичних спектрів

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Моделі електронної структури перехідних металів та властивості їх сплавів.

Тема 1.

Моделі електронної структури перехідних металів. Моделі колективізованих електронів. Моделі обмінної s-d- взаємодії. Електронна структура nd- перехідних металів. Електронна структура сполук металів.

Підтеми:

1. Феноменологічні теорії магнітних властивостей 3d – металів.
2. Встановлення електронної структури та хімічного зв'язку подвійних інтерметалічних сполук за даними високоенергетичної спектроскопії.

Тема 2.

Встановлення електронної структури та хімічного зв'язку потрійних сполук за даними X- променевої спектроскопії.

Тема 3.

Зонна структура сполук зі структурою гранату. Фероїки

Підтеми:

1. Ітрій – галієвий гранат
2. Гранат $\text{Ca}_3\text{Ga}_2\text{Ge}_3\text{O}_{12}$ з додатками Tb

Тема 4

Електронні особливості сполук із валентно-нестабільним ітербієм

Змістовий модуль 2. Методи дослідження електронної структури в кристалах

Тема 1.

Фотоелектронна спектроскопія та її фізичні основи

Тема 2.

Месбауерівська спектроскопія залізомістких потрійних сполук.

Тема 3.

Температурні залежності кінетичних властивостей

Тема 4.

Дифракційні методи (електронографія, X- променевий структурний аналіз, структурна нейтронографія). Побудова енергетичних зон конденсованих сполук.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усьо-го	у тому числі				
л		п	лаб	інд	сп	
1	2	2	-	1	-	2
МОДУЛЬ 1						
Змістовий модуль 1. Моделі електронної структури перехідних металів та властивості їх сплавів.						
Тема 1. Моделі електронної структури перехідних металів		2				
Тема 2. Встановлення електронної структури та хімічного зв'язку потрійних сполук за даними X-променевої спектроскопії.		2				
Тема 3. Зонна структура сполук зі структурою граната. Фероїки.		2				
Тема 4. Електронні особливості сполук з валентно-нестабільним ітербієм		2				
Разом – зм. модуль 1		8				
Змістовий модуль 2. Методи дослідження електронної структури в кристалах						
Тема 5. Фотоелектронна спектроскопія та її фізичні основи		2				
Тема 6. Месбауерівська спектроскопія залізомістких потрійних сполук.		2				
Тема 7. Температурні залежності кінетичних властивостей		2				
Тема 8. Дифракційні методи (електронографія, X-променевий структурний аналіз, структурна нейтронографія). Побудова енергетичних зон конденсованих сполук.		2				
Разом – зм. модуль 2		8				
Усього годин		16		16		58

6. Теми практичних занять -

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва роботи	К-сть годин
1	Дифрактометричні методи встановлення кристалічної структури складних інтерметалічних сполук	4
2	Встановлення температурних залежностей опору для потрійних сполук	4
3	Проведення за даними X- променевих емісійних спектрів сполук розрахунку статистичних ваг 4 d- електронів цирконію, ніобію та молібдену у конденсованих системах.	4
4	Розрахунок ефективного заряду перехідних елементів у сполуках за даними зміщень основних ліній X- променевого спектра	4
	Всього за семестр	16

8. Самостійна робота

лекції, практичні

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вплив остової дірки на форму фотоелектронних спектрів	
2	Встановлення залежності валентності рідкісноземельних елементів від дефектності кристалічної структури інтерметалічних сполук	
3	Вплив найближчого оточення на електронну структуру конденсованих систем	
4	X- променеве визначення структури низькосиметричних кристалічних решіток	
5	Встановлення валентності міді у високотемпературних надпровідниках	
	Всього за семестр	58

10. Методи контролю

Контроль засвоєння матеріалу включає:

- 1) поточний контроль (контрольні роботи за двома змістовими модулями, $2 \cdot 15 = 30$ балів), оцінку підготовки та виконання лабораторних робіт ($4 \cdot 15 = 60$ балів), робота на лекціях (10 балів) — разом за семестр 100 балів. Сумарна оцінка, таким чином, виставляється за 100-бальною шкалою;
- 2) контроль за виконанням лабораторних робіт шляхом тестового допуску до лабораторної роботи (5 балів), захист лабораторних робіт (10 балів).

11. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Розподіл балів, які отримують студенти (для заліку)

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
робота на лабораторних	контрольна робота №1	робота на лекціях	робота на лабораторних	контрольна робота №2	робота на лекціях	
30	15	5	30	15	5	100

Шкала оцінювання: Університету , національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90–100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>		
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	
51-60	E	<i>Достатньо</i>		

12. Методичне забезпечення

1. Немошкаленко В.В. Рентгеновая спектроскопия металлов и сплавов. Киев, 1972.с.382
2. Крипякевич П. И. Структурные типы интерметаллических соединений / П. И. Крипякевич – М.:Наука 1977. - 288 с.
3. Щерба І.Д. Високоенергетична спектроскопія матеріалів. Львів: Вид ЛНУ 2012. 238 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Гельд Н. В. Силициды переходных металлов четвертого периода / Н. В. Гельд, Ф. А. Сидоренко//– М. : Металлургия, 1974. – 584 с.
2. Гладышевский Е. И., Бодак О. И. Кристаллохимия интерметаллических соединений редкоземельных металлов / Е. И.Гладышевский, О. И. Бодак// Львов. : Висшая школа. 1982. 255с.
3. Амусья М.Я. Атомный фотоэффект/ Амусья М. Я.// – М. : Наука. – 1987. 196 с.
4. Немошкаленко В. В., Антонов В. Н. Теоретические основы рентгеновской спектроскопии/ В. В. Немошкаленко, В. Н. Антонов//Киев: Наукова думка, 1978. – 415 с.

Допоміжна

1. Шаскольская М.И. Кристаллография. М.: Висшая школа.1976.
2. Зигбан К. Электронная спектроскопия / К. Зигбан М. : Мир. 1971. – 576 с.
3. Немошкаленко В. В., Ал?шин В. Г. Электронная спектроскопия кристаллов / В. В. Немошкаленко, В. Г. Ал?шин// – К. : Наукова думка. 1976. – 336 с.
4. Гинье А. Рентгенография кристаллов. М., 1961. 423 с.

Інформаційні ресурси

1. Wikipedia. <http://www.wikipedia.org>